

ISTORIA HERGHELIEI DE LA SÂMBĂTA DE JOS, JUDEȚUL BRAȘOV, OGLINDITĂ ÎN DOCUMENTELE VREMII ÎN PERIOADA 1935-1957 (PARTEA A V-A)

Judit GRAPĂ¹

THE HISTORY OF THE STUD FARM FROM SÂMBĂTA DE JOS, BRAȘOV COUNTY, REFLECTED IN THE DOCUMENTS OF THE TIME DURING 1935-1957 (PART V)

ABSTRACT

After the Great Union of 1918 the goods of the former Sâmbăta de Jos Stud came into the possession of the Romanian State which re-established here on October 18, 1920, a new stud under the name of Sâmbăta de Jos State Stud. After a modest beginning (half-ruined buildings and stables) but a good management over time it became in 1980 the largest Lipizzaner horses stud in the world with a herd of 600 horses. Their beauty was admired by important delegates but also by the Royal Family of Romania. Queen Marie of Romania visited this place several times. Its history, reproduced below, is reconstituted according to the reports in the Romanian press of the time. On December 1, 2022, the breed and the breeding tradition of Lipizzaner horses were included by UNESCO on the list of the Intangible Cultural Heritage of Humanity under the name „Lipizzaner Horses Breeding Traditions”.

Keywords: Lipizzaner horse breed, horse competitions, royal visits, UNESCO Heritage.

Anul 1935 a fost bogat în relatări despre activitatea desfășurată la Herghelia de la Sâmbăta de Jos. În „scopul valorificării calului lipițan și a ajutorării mutuale a crescătorilor” din această rasă, din inițiativa directorului hergheliei, în luna ianuarie

---

¹ Documentarist, Muzeul Țării Făgărașului „Valer Literat”, Făgăraș;
e-mail: juditgra@yahoo.com.

² Fotografie făcută la Herghelia Sâmbăta de Jos în 11 august 2023 de către autoare.

a fost înființată o „organizație profesională”, adică un „Sindicat al crescătorilor de cai lipițan”³. Prin „Sentința Tribunalului Făgăraș nr. C. 50/1935/3 din 16 martie 1935”, i se acordă personalitate juridică, după care a fost înscris, tot la Tribunalul din Făgăraș, în Registrul de „Asociațiuni, vol. I, pagina 51 la data de 28 martie 1935”⁴.

Pe 14 ianuarie 1935 a sosit la Făgăraș „d. Iuca, subsecretar de stat, la interne”. După conferința ținută în sediul Prefecturii unde „s-a interesat îndeaproape de toate cheltuielile cari depind de această instituție”, „după masă a făcut o vizită” și la Herghelia de la Sâmbăta⁵.

În 25 aprilie locația a fost din nou vizitată de oaspeți importanți, în persoana miniștrilor Lapedatu și Cancicov. Aceștia, anterior au admirat Făgărașul, unde s-au întâlnit cu prefectul Bârsan. La rândul lor, au ținut și ei „o conferință, în care s-au examinat toate doleanțele comunelor din județ”⁶.

O altă vizită semnificativă a fost făcută în 22 mai 1935, atunci când doctorul Costescu, „ministrul sănătății și ad-interim la domenii, însoțit fiind de către d. doctor Stoichiță-inspector general sanitar” au ajuns la Sâmbăta, unde au vizitat „grajdurile cu iepe, prăsila și depozitul de armăsari”. Aici, au fost primiți de către directorul Gorenuc, care „le-a dat explicațiile necesare”, după care „s-au făcut demonstrații de călărie, alergări și tracțiune”. Cu această ocazie „d. Director al hergheliei Gorenuc a fost călduros felicitat”. Dar această vizită a început în Făgăraș, unde, după sosirea la gară, „au plecat imediat la cazarma batalionului de infanterie ușoară, (...) apoi la baia comunală” și la cetatea „Mihaiu Viteazul”. După aceasta, au vizitat „spitalul județean, ferma de la Beclean, crescătoria de păstrăvi” și ulterior au ajuns la Sâmbăta. Concluzia vizitei a fost că „am rămas pe deplin mulțumit despre tot ce am constatat la Făgăraș. Am găsit a[i]ci inimă caldă și mult interes pentru sănătatea publică”⁷.

Ziarul „Universul”, prin numărul 153, în articolul intitulat „Alergările de cai de la Sâmbăta de Jos” relatează despre „marile alergări de cai lipițan” care au avut loc pe hipodromul hergheliei pe data de duminică, 3 iunie 1935. Autorul (nesemnat) precizează că „prin aceste alergări anuale se urmărește demonstrarea pe teren a performanțelor din ce în ce mai frumoase, obținute la această herghelie cu lipițanul, care este răspândit în întreg județul, ca cel mai apt animal pentru gospodăriile țărănești. Pe lângă demonstrațiile făcute cu producții hergheliei, au mai luat parte și caii țărănești produși tot de această herghelie și călărașii cu schimbul”. Bineînțeles că din comisia formată pentru această ocazie nu a lipsit generalul Portocală, acum în calitate de „inspector general hipic”. Este pentru prima oară când la aceste curse a participat și „Sindicatul proprietarilor de lipițani”, iar premiile a fost în valoare totală de „peste 4.300 de lei, care s-au împărțit concurenților”. Cursele au constat din „alergări de trap pe distanța de 20 km”, „alergarea plană pe 2.000 de m., executată de călărașii cu

---

³ Alexandru Bărbat, *Desvoltarea și structura economică a Țării Oltului*, Cluj, Tipografia Națională Societate Anonimă, 1938, p. 128.

⁴ Serviciul Județean Brașov al Arhivelor Naționale (în continuare: SJBvAN), Colecția *Serviciul zootehnic al Județului Brașov 1910-1949*, Bv-F-00265, Dosar 15 (1937, 1942, 1944), Bilanțul Sindicatului pentru Creșterea Calului Lipițan, Sâmbăta de Jos-Făgăraș pe anul 1942, p. 72.

⁵ *Dimineața*, nr. 10.079/18 ianuarie 1935, p. 11.

⁶ *Universul*, nr. 117/28 aprilie 1935, p. 22.

⁷ *Dimineața*, nr. 10.205/26 mai 1935, p. 8.

schimbul pe cai proveniți din armăsarii acestei herghelii”, „alergări cu căruțe țărănești trase de produși ai hergheliei pe distanța de 12 km”. „La sfârșit s-a făcut, în fața numerosului public, o demonstrație cât privește forța de tracțiune a lipițanului. O pereche de lipițani, de patru ani, a tras o greutate de 4.250 kg pe o distanță de 200 de m”. Tot atunci au fost făcute și „vânzări de lipițan, obținându-se prețuri între 16-20.000 lei perechea”. Articolul se termină cu felicitări adresate directorului Goreniciu „pentru felul cum au fost organizate aceste alergări”. Concluzia a fost că „rezultatul acestor alergări a fost peste așteptări, din an în an demonstrându-se, prin performanțele realizate, că lipițanul este un cal ideal atât pentru armată, cât și pentru țărani”⁸.

Noul ministru al agriculturii și domeniilor, Vasile Sassu, a vizitat în data de 26 august Făgărașul, după care s-a îndreptat spre herghelie. Aici a fost așteptat de către „d-nii Ionescu-Brăila, director general în ministerul agriculturii, ing. Ionescu, inspector și dr. Andrei Goreniciu, directorul hergheliei”. Și cu această ocazie „s-au făcut demonstrații de alergări cu armăsarii lipițani, demonstrându-se viteza și capacitatea de tracțiune a acestei rase de cal”. Și acest ministru a „rămas pe deplin mulțumit de activitatea desfășurată în această instituție”⁹.

C. Orașianu, în articolul „Un important așezământ zootehnic. Însemnări cu prilejul unei vizite la Sâmbăta de Jos”, povestește despre cele văzute în herghelie, unde a stat de vorbă cu medicul veterinar Goreniciu. El i-a povestit despre istoria locului. Relatarea se întoarce în timp cu aproximativ douăzeci de ani, când „În ajunul războiului 1913, Ungurii, din motive de sănătate, se ivise printre cai oftalmia, mută herghelia la Bábolna, iar locul a fost transformat în spital pentru răniți. După ce statul român a intrat în posesia ecaretelor de la Sâmbăta, s-a gândit, deoarece se simțea mare nevoie [i]e, să se reînființeze a [i]ci o stațiune zootehnică, mai ales că populația era obișnuită ca statul să se îngrijească de procurarea mai ales a calului de prăsilă. Așa a luat ființă herghelia românească de la Sâmbăta de Jos”. Una dintre cele mai importante probleme cu care se confrunta era „lipsa de teren necesar furajelor”, lucru ce ducea „la cumpărarea din comerț” a produsului. El a mai menționat că „Înainte de război herghelia avea 3.600 de hectare. Azi nu mai avem decât 159 de ha., din care pe 60 de ha. se află ecarete și curte, ultima dată sub guvernul trecut (1932) ni s-a [u] luat peste 1.300 de ha., mai mult din motive electorale și ca prin minune herghelia a scăpat să nu fie înstrăinată cu totul”. În timp ce ziaristul „vizita această interesantă și mai ales importantă instituție zootehnică și-a anunțat inspecția d. Sassu ministrul de agricultură”. Relatarea este făcută în ziarul „Viitorul” din 7 septembrie 1935. Aceasta înseamnă că, în decurs de nici două săptămâni, ministrul a fost la herghelie de două ori. Acum „era însoțit de dr. Borodea și Taflan, senatori. Ulterior „a ajuns și d. Bârsan, prefectul județului, însoțit de preotul Popa-Lieseanu”. În acest timp au sosit aici, tot în inspecție, „d. G Ionescu-Brăila, director general în zootehnie și inspectorul general veterinar d. dr. Ioan”. Vizita ministerială a durat „aproape trei ore”. Ministrul a fost interesat „de felul cum funcționează instituția, mergând până la cel mai mic amănunt”. Tot în ziua respectivă, herghelia a fost vizitată și de „d-na Lia Brătianu însoțită de o soră a d-sale, de tânărul Vintilă V Brătianu, student inginer în Elveția, (...) și de d. inginer Caf-tangioglu, fost senator”. Concluzia ministrului a fost că aici „se muncește cu o rară

⁸ *Universul*, nr. 153/6 iunie 1935, p. 2.

⁹ *Ibidem*, nr. 237/29 august 1935, p. 10.

competință și mai ales cu nesfârșită dragoste pentru acest admirabil animal care este calul”. Era interesat de „ce influență are această herghelie asupra sătenilor din regiune?” La această întrebare a răspuns prefectul județului Făgăraș, care a precizat că „sătenii au prins atâta dragoste de crescutul calului lipițan, încât au ajuns să aibă exemplare pe cari le vând până la 20.000 lei perechea, și că aproape toți sătenii din Sâmbăta cresc astfel de cai”. Pentru montă erau „împrumutați 70 de armăsari” în comunele învecinate. Aici fiecare exemplar de cal „era riguros selecționat” și astfel „se cunosc ascendenții fiecărui exemplar aflat în grajd, până acum 150 de ani”. Concluzia autorului acestui articol este că „Sunt atât de bine îngrijite aceste animale, și cu atâta dragoste înconjurate încât ele s-au domesticit complet. (...) Blândetea lor a uimit pe toți”. La herghelie era în practică în ziua respectivă și un „student veterinar de la Berlin”, fiind „trimis de guvernul german”. Ministrul Sassu fiind mulțumit de felul în care este condusă această instituție „[-]a elogiat pe d. dr. Goreniciu, consemnând aceasta în condica de inspecție”¹⁰.

Duminică 6 octombrie 1935 s-a desfășurat la sediul hergheliei „Expoziția de lipițani”. Acțiunea „a fost organizată de către Sindicatul crescătorilor calului lipițan și a avut un deosebit succes prin marele număr de participanți”. Din „Comisia de clasificare” au făcut parte personalități ca „d-nii general N. Portocală și N. Dinescu, consilier tehnic, delegați ai ministerului; dr. A. Goreniciu, inspector general, președintele sindicatului; dr. M. Grama, decanul baroului, vice-președinte”, medici veterinari, agricultori și un învățător. S-au acordat premii în valoare totală de 11.590 lei, din care „143 premii de încurajare”. În total au fost prezentați 204 cai (iepe cu mânji, „iepșune” de 1, 2, 3 și 4 ani și „armăsăruși” de 1, 2, 3 ani). Dintre aceștia 42 au fost premiați¹¹.

Vizitele la herghelie au continuat cu intensitate și în cursul lunii decembrie 1935. Despre ele relatează „Universul” din 19 decembrie 1935, sub titlul „Universul în țară, Făgăraș”: „În ultimele zile la herghelia și depozitul de armăsari lipițani, s-au făcut numeroase vizite oficiale, astfel la 13 Decembrie, d-nii general Gh. Petrescu, secretarul general al M. armamentului, însoțit de d. ing. Dițescu, inspector g-ral al Camerelor de agricultură, iar în 14 Decembrie d-nii g-ral Rizescu, g-ral Vasiliu și col. veterinar Ghinea, au vizitat amănunțit herghelia interesându-se de calitățile calului lipițan”¹².

Dacă relatările anului 1935 încep cu știri despre înființarea Sindicatului pentru creșterea calului lipițan, ele se termină cu prezentarea scopului înființării și activității sale. În ultimul număr, din 31 decembrie, „Universul”, în articolul intitulat „O instituție de real folos pentru economia națională. Activitatea Sindicatului pentru creșterea calului lipițan de la Sâmbăta de Jos”, datat „Făgăraș, 28 decembrie” (articol nesemnat), dedică un spațiu generos pentru acest subiect. De aici aflăm că la data respectivă „județul Făgăraș e unul dintre cele mai renumite județe pentru creșterea cailor. Acest renume se datorește în bună parte hergheliei și depozitului de armăsari al statului, de la Sâmbăta de Jos, care selecționează rasa cavalină și dotează atât gospodăriile țărănești cât și armata cu cai sănătoși, bine formați și apti pentru cele mai grele munci

¹⁰ *Viitorul*, nr. 8.293/7 septembrie 1935, p. 1-2.

¹¹ *Universul*, nr. 289/10 octombrie 1935, p. 8.

¹² *Ibidem*, nr. 349/19 decembrie 1935, p. 12.

agricole sau tracțiune”. Din acest sindicat făceau parte „crescătorii calului lipițan din regiunea hergheliei”, în număr de „221 țărani”. Scopul înființării sale a fost „perfecti-onarea calului lipițan”. Acest lucru se putea face prin „folosirea pentru reproducere numai a armăsarilor lipițan” și „crearea de debușeuri în vederea vânzării produșilor și apărarea intereselor hipice ale crescătorilor”. Se avea în vedere „selecția acestui cal prin ajungerea la un exemplar rezistent, cu un exterior ireproșabil și un temperament vioi, care să satisfacă pe deplin cerințele agriculturii și armatei”. În acest scop „toate animalele selecționate și tineretul produs de ele” erau „marcate cu semnul sindicatu-lui”. Sindicatul avea obligația să organizeze anual, „în vederea unei bune selecțiuni a animalelor”, următoarele: „expoziții, alergări și două târguri, iar pentru sănătatea ani-malelor, medicul veterinar vaccinează anual caii”. Dacă apăreau epidemii, tot sindi-catul era obligat să „ofere membrilor medicamente în mod gratuit”. Despre expoziția organizată în 6 octombrie am relatat mai sus. Articolul face precizarea că la ea au participat „190 de crescători cu 273 cabaline”. Tot cu această ocazie s-au mai înscris în sindicat „încă 86 săteni din comunele învecinate”. Toți membrii înscriși erau obli-gați să plătească „o cotizație anuală pentru întreținerea sindicatului”. De asemenea, „pentru stricta observație a selecționării animalelor din sindicat, în fiecare comună s-a angajat un om de încredere, care face legătura cu conducerea sindicatului și ține re-gistrelor”. O atenție deosebită a fost acordată pentru „înființarea de pășuni și selecți-onarea nutrețului necesar cailor” și, semestrial, directorul hergheliei trebuia „să țină țărănilor adevărate lecțiuni despre creșterea cailor”. După un an de activitate acest sindicat era „primul pe țară” și „era de un real folos, atât pentru această regiune cât și pentru țară”.

În 1935 efectivul hergheliei ajungea la „8 armăsari pepinieri: 2 Conversano, 2 Maestoso, 2 Favory, un Neapolitano și un Tulipan, toți născuți și crescuți în herghelie și apreciați ca fiind de valoare excepțională; 90 iepe mame, în absolută majoritate tinere și foarte bune; 72 armăsăruși și 84 iepșoare de 1, 2 și 3 ani și 43 mânji sugători”¹⁴. De asemenea, după afirmațiile directorului, „pe lângă omogenitate, care a progresat foarte mult, tipul actual al lipițanului din herghelia Sâmbăta, păstrând toate calitățile pozitive ale calului lipițan, a mai câștigat mult, grație împerecherilor reușite, selecției riguroase, hranei și întreținerii raționale ce i s-a aplicat, scăpând în mare parte de efectele caracteristice lipițanului și mai ales lipițanului ce se creștea sub regimul ungar”¹⁵. Noul lipițan crescut la Sâmbăta se dovedea a fi „un excelent cal de călărie, de tracțiune și povară, satisfăcând în condițiuni superioare atât necesitățile țărănești,

¹³ *Ibidem*, nr. 358/31 decembrie 1935, p. 6.

¹⁴ Al. Bărbat, *op. cit.*, p. 127.

¹⁵ *Ibidem*, p. 127-128.

cât și ale armatei”¹⁶. Dar nu numai rasa lipițan se dezvoltă frumos în Țara Făgărașului, ci și „fermele model” care aveau ca scop de activitate „experiențe agricole și zootehnice, un fel de laboratoare pentru agricultură și zootehnia regiunii”¹⁷.

Evenimentele relatate despre anul 1936 încep din luna februarie, când la herghelie a fost programat să aibă loc pe data de 23 „primul târg de lipițani” din acel an. Era organizat de „Sindicatul crescătorilor calului lipițan” și a fost „prima manifestare de acest fel în țară”. Erau programați „să expună produși ai hergheliei de rasa lipițană peste 80 de crescători din județ, membri ai sindicatului”. Au fost invitați „delegați din ministerul de domenii”¹⁸. Despre desfășurarea acestui „important eveniment economic” se face o relatare mai amplă în articolul „Târgul de lipițani de la Sâmbăta de Jos”, scris în 27 februarie 1936 și publicat în „Universul” din 1 martie 1936. Relatările despre desfășurarea lui sunt făcute de către A. Gorenuiuc, directorul hergheliei: „Au fost aduși la târg 11 armăsari și 15 iepe adulte, în total 26, din care vânzându-se 12, reiese că procentul animalelor vândute este de 46%”. Valoarea totală a încasărilor a fost de 165.000 de lei, adică pe cei 6 armăsari și 6 iepe vândute „în medie s-a plătit 13.700 de lei”. Au mai fost aduși la târg și „35 de armăsari și 26 de iepe, animale tinere de 2-3 ani”. Deci în total „97 de animale au fost scoase la vânzare”, dar „pentru tineret nu au fost amatori”. Cei mai buni cumpărători au fost Camerele de agricultură din Sălaj, Satu Mare și Putna¹⁹.

Pentru 17 mai 1936 sindicatul organizează „mari alergări de cai lipițan” începând cu ora 14.00. Erau așteptați la eveniment și „sătenii-membrii ai sindicatului pentru creșterea calului lipițan”, și au fost prevăzute și premii. Anunțul a fost publicat în ziarul „Universul”, în nr. 133/16 mai 1936, pe pagina 10. Despre desfășurarea evenimentului nu avem relatări în ziarele vremii.

În schimb, despre „Alergările de cai de la Sâmbăta de jos”, care au avut loc pe 21 mai, a fost scris un articol care relatează despre desfășurarea concursurilor anuale: „Această alergare a fost ordonată de ministerul agriculturii ca probă de calificare și aptitudini a produșilor născuți și crescuți la această herghelie, ea fiind a zecea alergare organizată”. Începând cu această ediție au fost modificate și unele probe: alergarea de trap pe distanța de 20 km s-a extins la 25 km și „s-a introdus apoi alergarea la galop cu iepele hergheliei pe distanța de 3.000 m”. Membrii „Comitetului alergărilor” au fost „d-nii general N. Portocală și N. Dinescu, consilier tehnic în ministerul agriculturii; Popa Păun, inspector general; Pavel Cistea, inspector regional și dr. Andrei Gorenuiuc, inspector general, directorul hergheliei. Comisarii alergărilor au fost d-nii medici veterinari Ion Tătaru și Octavian Niculiciu”. Cel mai bun timp pentru „proba de rezistență și viteză la ham, în trap” a fost „de 73 de minute și 55 de secunde” și au participat opt armăsari. La „proba de rezistență viteză la galop, plat au participat 8 iepe lipițane pe distanța de 3.000 m. Timpul cel mai bun a fost realizat în 3,54 minute”. Proba de rezistență și viteză în ham a fost organizată și pentru iepe, tot pe distanța de 25 de km. Au participat 12 iepe, iar cel mai bun rezultat a fost de „69,42 minute”. La „proba de rezistență și putere în ham, pe distanța de 1.000 de metri, s-au obținut următoarele valori: a fost trasă o greutate de 4.000 kg. vehicul povară”. Cele „15 perechi

---

¹⁶ *Ibidem*, p. 128.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Universul*, nr. 52/22 februarie 1936, p. 8.

¹⁹ *Ibidem*, nr. 60/1 martie 1936, p. 3.

de cai ai membrilor de sindicat” au participat la un concurs pe distanța de 10.744 m. Aceste alergări „au fost la trap cu greutatea liberă, înhămare la căruțe”. Cel mai bun rezultat a fost de 33,20 minute și a fost câștigat de către N. Borzea din Viștea de Jos. Premii au primit și „călăreții hergheliei, cari au luat parte la alergări”, precum și membrii de sindicat „cari au luat parte la alergările la galop”. Valoare totală a acestora a fost de 7.000 de lei și au fost acordate de „ministerul agriculturii” și de „sindicat”. Ca de obicei, și la acest eveniment a participat un public numeros, printre care mai multe personalități²⁰.

Între timp, la herghelie era transferat un nou medic veterinar – doctorul Niculiciu Octavian –, venind aici de la „Circ[umscripția] Cubei, jud. Cahul”²¹.

În 15 iulie 1936 soseau pentru două luni la București 25 de studenți germani, plecând, la schimb, în Germania, 25 de studenți români. Schimbul a fost făcut la inițiativa „Asociației Academice Româno-Germane”. Aceștia au fost „repartizați la diferite întreprinderi din Capitală și provincie, unde urmau să-și facă practica”. La Herghelia Sâmbăta a fost trimis studentul veterinar Beckelbaus Otto-August. Despre importanța acestui eveniment se relatează aproape un an mai târziu în paginile ziarului „Buna Vestire” (nr. 75/27 mai 1937, p. 3).

Între 17-20 august 1936 Camera de agricultură a județului Muscel, în vederea „documentării la fața locului”, „a organizat o excursie cu un grup de fruntași ai sateilor: proprietari, preoți și învățători” pentru „vizitarea unor instituții agricole” din trei județe ale Transilvaniei, printre care și Făgărașul. Aici au vizitat „grajdul comunal și crescătoria de vulpi argintii din Șercaia, crescătoria de păstrăvi, nurci și nutrii de la Beclean, herghelia de „lipițană” de la Sâmbăta de Jos. V. Poenăreanu, cel care a condus această documentare, a adus mulțumiri prin intermediul articolului „Excursiunea Camerei de Agricultură din Muscel”, publicat în „Universul”, mai multor persoane „care au concurat la reușita acestei excursii”. Printre aceste persoane s-a numărat și Andrei Goreniciu, directorul hergheliei²².

În 25 octombrie 1936, ministrul M. Berceanu avea programat să facă o vizită de lucru în Ardeal. Printre obiective era și herghelia de la Sâmbăta de Jos și „secția Ucea, Beclean cu păstrăvăria și crăpăria ei, ferma Șercaia, în crescătorie de vulpi albăstre”²³.

„Revista Cavaleriei” din 1936 dedica un „studiu hipic” calului lipițan, sub titlul „Calul lipițan. Formarea, creșterea și întrebuințarea lui în diferite instituțiuni hipice”, semnat de către „Med[ic] Vet[erinar] Căpit[an] Dr. Tausch din Șc[oala] De Apl[icație] A Cav[aleriei]” din Sibiu. În cadrul articolului sunt prezentate: locul de origine, formarea cailor, Școala Spaniolă de Echitație de la Viena, precum și „Herghelia Națională de Lipițani de la Sâmbăta de Jos (Făgăraș)”.

Autorul prezintă vizita făcută la sfârșitul anului școlar 1934-1935, „în luna Iulie, cu absolvenții cursului de instructori călare, (...) cu scopul de a le arăta: organizarea și funcționarea unei herghelii, și modul cum se aplică în practică științele Zootehnice, pe care le-au cunoscut în parte, la cursul predat în timpul anului”. Prezentarea hergheliei începe cu istoricul său din anii 1750, atunci când aici exista „o herghelie

²⁰ *Ibidem*, nr. 127/27 mai 1936, p. 7.

²¹ *Viitorul*, nr. 8.542/5 iulie 1936, p. V.

²² *Universul*, nr. 272/2 octombrie 1936, p. 6.

²³ *Viitorul*, nr. 8.636/24 octombrie 1936, p. VI.

de cai, înființată de contele Brukental, care primise în posesie tot domeniul Făgărașului, pe timp de 99 ani, de la Împărăteasa Maria Tereza”²⁴. Apoi, în timpul Primului Război Mondial, au fost amenajate de către „statul Ungar, pentru nevoile armatei și anume pentru spitale de răniți” clădirile și domeniul vechii herghelii desființate. „În anul 1934 constatându-se că herghelia Lipițană s-a dezvoltat mult, calitativ și cantitativ, și grajdurile existente nemai fiind suficiente pentru adăpostirea numărului atât de mare al animalelor, depozitul de armăsari a fost redus, trimițându-se la depozitul Homorod armăsarii de toate rasele, în afară de Lipițani. Astfel nu se mai află la Sâmbăta de jos decât cabaline de rasa Lipițană, în număr total de circa 350 de capete”²⁵.

Tineret Lipițan dela herghelia Națională Sâmbăta de Jos. ²⁶

Rolul principal al hergheliei era de „a contribui la perfecționarea cabalinelor din țară, în scopul de a obține o producție suficientă de cai, bine adaptați, atât pentru nevoile agricole, cât și pentru Armată”. La data vizitei aici erau „7 armăsari pepinieri, 2 Conversano, 2 Majestoso, 1 Favory, 1 Neapolitano și 1 Tulipan”²⁷. Apoi, autorul face o prezentare a transformărilor prin care a trecut rasa lipițan în cadrul acestei herghelii, datorită „împerecherilor reușite, selecției riguroase, hranei și întreținerii raționale ce li s-a aplicat”²⁸, rezultând un „cal foarte rezistent”²⁹. Prin aceste rezultate „s-au ameliorat foarte mult și cabalinele sătenilor din județul Făgăraș, deoarece această crescătorie model umple un mare gol în întreaga regiune, contribuind la ridicarea creșterii calului în gospodăriile țărănești. Rezultatele ei miraculoase, se pot observa în fiecare comună, unde se găsesc câteva exemplare de Lipițani, cari se pretează la muncile agricole cele mai grele”³⁰. Personalul hergheliei era alcătuit din: „Director, un Medic Veterinar, un casier contabil, un magazioner, un maestru de herghelie, un maestru de călărie, un maestru potcovar, 8 diferiți maeștrii, 45 călăreți și argați”³¹.

²⁴ *Revista Cavaleriei*, nr. 1-2, 1936, Tipografia Cavaleriei Sibiu, p. 146-147.

²⁵ *Ibidem*, p. 148.

²⁶ *Ibidem*, p. 146.

²⁷ *Ibidem*, p. 149.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, p. 150.

³⁰ *Ibidem*, p. 151.

³¹ *Ibidem*, p. 152-153.

În prezentarea sa, doctorul Tausch aduce un omagiu directorului instituției, doctorul Gorenuc, „[care se] luptă uneori cu mari greutatea financiară și politică, totuși, datorită sufletului pe care l-a pus lucrând cu toate tragerea de inimă și grație sprinului și înțelegerii de care se bucură instituția din partea Domnului G. Ionescu Brăila, Director general în Ministerul de Domenii, herghelia este în plin progres”. Nu uită să precizeze că „instituția s-a bucurat și de atenția Regală în dese rânduri, fiind vizitată de M.S. Regina Maria și de membrii Familiei Regale de mai multe ori”³². De asemenea, cataloghează herghelia ca fiind „unul din cele mai importante locuri, între cele 5 herghelii ale țării”³³. Concluzia trasă este: „Calul Lipițan, întărind definitiv apitudinile sale multilaterale, adică acelea ale unui cal de călărie, de tracțiune și de povară, va deveni calul care va fi căutat de Armată și de agricultorii din toate părțile țării românești. Astfel calul Lipițan va ocupa în curând unul din locurile de frunte, între celelalte rase de cai din țară”³⁴ și că „Armata trebu[ie] să se ocupe mai deaproape de materialul cabalin din herghelia Sâmbăta de Jos, care prin generozitatea lui caracteristică pune la dispoziția omului toate facultățile lui psihice și fizice de care dispune, pentru a da maximum de randament”³⁵.

Herghelia Sâmbăta de jos. Castelul „Maria Theresia” — Haras, Sâmbăta de Jos. Château „Marie Thérèse”

36

În luna aprilie 1937, un anunț publicat în ziarul „Glasul Mureșului” anunța că „Sindicatul pentru creșterea calului de rasă lipițan, cu sediul la Herghelia Sâmbăta de Jos (...), are de vânzare un număr de 30 armăsari din această rasă în vârsta de 3-5 ani”³⁷.

În 15 noiembrie 1937 la herghelie se organiza o licitație publică, anunțul nr. 1.471/12 din octombrie fiind publicat în „Monitorul Oficial”. Erau menționate condițiile de participare și se aducea la cunoștința celor interesați cumpărarea următoarelor: „Ovăz 231.700 kg, fân 471.600 kg, paie 280.200 kg”³⁸.

Sub titlul „Medici veterinari transferați”, „Universul” relata despre transferul medicului veterinar Ioan Oțeanu: „de la circ[umscripția] Drăgănești, jud. Vlașca, se

³² *Ibidem*, p. 153.

³³ *Ibidem*, p. 153.

³⁴ *Ibidem*, p. 153-154.

³⁵ *Ibidem*, p. 162.

³⁶ Biblioteca-fond documentar a Muzeului Țării Făgărașului „Valer Literat”.

³⁷ *Glasul Mureșului*, nr. 100/18 aprilie 1937, p. 4.

³⁸ *Monitorul Oficial*, nr. 251/30 octombrie 1937, p. 10.400.

transferă, după cerere, la circ[umscripția] Sâmbăta de Jos (herghelia și depozitul de armăsari), jud. Făgăraș”³⁹.

„Un grup de studenți din anul IV” (20 persoane) de la Academia agricolă București vizita în perioada 27-28 mai 1938 județele Muscel, Făgăraș și Brașov. În județul Făgăraș au vizitat fermele Șercaia și Beclean, și herghelia de la Sâmbăta de Jos⁴⁰.

În cursul lunii iunie 1938 (nu se precizează data exactă) a avut loc „concursul hipic internațional” la care au participat M.S. Regele Carol și Marele Voevod Mihai. Organizatorul, „Ministerul Agriculturii, a prezentat o serie de 82 armăsari și iepe crescuți în hergheliile Statului”. De la Herghelia Sâmbăta au participat „două atelaje în 2, un atelaj în 4 și un atelaj în 6 de cai lipițani”, și călare „grupuri de cai lipițan”. Articolul vorbește de existența în România a șase herghelii de stat, „instalate la Rădăuți, Bucovina, la Sâmbăta de Jos, jud. Făgăraș, la Bonțida, jud. Cluj, la Pădureni, jud. Timiș, Rusetu-Brăila și Mangalia, jud. Constanța”⁴¹.

„Succesul hergheliilor românești în cadrul concursului internațional hipic” este articolul care relatează despre desfășurarea evenimentelor ce au avut loc în 14 iunie 1938 pe hipodromul Băneasa. În prima parte „s-a ținut barajul”, care a fost câștigat „de ofițerii români” prin „campionul olimpic, cpt. Rang (Delphis) (...) cucerind premiul Cavaleriei (...) în valoare de 25.000 lei”. Locul doi a fost câștigat de „cpt. Apostol (Dracu știe), 20.000 lei”. După desfășurarea probelor „au fost prezentați publicului – călări și înhămați – caii născuți și crescuți în hergheliile naționale ale statului”. „Ținuta și frumusețea cailor noștri au stârnit entuziasmul publicului, în special cei din rasa Lipițani, de la Sâmbăta de Jos; înhămați câte 2, 4 și 6 de fiecare atelaj”⁴².

Pentru 18 august 1938, ora 10, a fost anunțată prin „Publicațiunea” nr. 1.463 din 12 iulie, emisă de către Direcția Generală Zootehnică din Ministerul Domeniilor și „Herghelia și depozitul de Armăsari Sâmbăta de Jos-Făgăraș” licitație publică pentru cumpărarea următoarelor cantități de „grăunțe și furaje: ovăz 471.000 kgr, fân 951.200 kgr, paie 528.000 kgr”⁴³. Același anunț a fost publicat din nou în 16 august 1938, dar de data aceasta doar de către Herghelia și depozitul de Armăsari din Sâmbăta, pentru licitația organizată în 15 septembrie 1938, ora 10,00⁴⁴, tot la sediul hergheliei. Marfa și cantitățile care urmau să fie cumpărate au rămas identice. Se pare că nu s-a reușit aprovizionarea hergheliei cu cele necesare, deoarece se întocmește o altă „Publicațiune cu nr. 1.888 din 10 Octombrie 1938” prin care se anunță o nouă licitație pentru 1 noiembrie 1938⁴⁵.

În numărul 223 al ziarului „România (Provincie)” se face „Un bilanț edificator în domeniul agricol” al Ministerului Agriculturii, care pentru anul 1938 a avut „un fond de 780.000.000 lei”. Din această sumă, „În cursul anului 1938, numărul reproducătorilor și a [i]epelor din hergheliile Statului au fost sporite cu 229. Au funcționat 798 de stațiuni de montă în diferite regiuni ale țării, prin îngrijirea Camerelor de agricultură. S-au importat doi armăsari pur sânge din Franța și un armăsar trapaș din

³⁹ *Universul*, nr. 70/12 martie 1938, p. 11.

⁴⁰ *Ibidem*, nr. 151/4 iunie 1938, p. 9.

⁴¹ *Argus*, nr. 7.546/11 iunie 1938, p. 4.

⁴² *Viitorul*, nr. 9.128/15 iunie 1938, p. II.

⁴³ *Neamul Românesc*, nr. 155/19 iulie 1938, p. 3.

⁴⁴ *România*, nr. 84/24 august 1938, p. 13.

⁴⁵ *Neamul Românesc*, nr. 229/16 octombrie 1938 C, p. 3.

America, reproducători de o mare valoare pentru ameliorarea rasei. S-au importat 5 armăsari și 5 [i]epe de sânge rece din Franța și Belgia cu care s-a format un nucleu la herghelia Sâmbăta de Jos⁴⁶. Și „Neamul Românesc”, în numărul 10, pe a doua pagină, acordă un spațiu larg pentru analiza activității Ministerului Agriculturii pentru anul 1938. Și aici se menționează despre cumpărarea cailor din Belgia și Franța pentru Herghelia de la Sâmbăta⁴⁷.

Pentru îngrijirea sănătății animalelor, în cursul lunii martie 1939 au fost publicate „Dispoziții pentru combaterea epizootiilor”. Această problemă era urmărită de către „direcția serviciului zootehnic” din cadrul Ministerului Agriculturii. Prin aceasta se prevedea că „trebuie dusă o luptă metodic organizată pentru a păstra efectivele (...), față de boalele infecțioase și parazitare, care fără o combatere energetică, pot zădărnici acțiunea de înmulțire și îmbunătățire”⁴⁸.

Prin „decizie ministerială”, începând cu 1 august 1939 au fost numiți provizoriu în „posturi prevăzute” mai mulți medici veterinari. La herghelia și depozitul de armăsari de la Sâmbăta a fost trimis doctorul Ioan Măgureanu⁴⁹.

Și în anul 1939 Herghelia a organizat licitație publică pentru cumpărarea de „grăunțe și furaje”. Prin „Publicația” nr. 1.665 din 23 august, a fost anunțat acest eveniment pentru data de 15 septembrie 1939, orele 10,00. Urmău a fi achiziționate următoarele produse: „Ovăz 515.000 kgr, fân 990.000 kgr, paie 580.000 kgr⁵⁰”. Anunțul era semnat de directorul Andrei Goreniciu.

În 27 noiembrie 1939, ziarul „România (Capitala)” publica articolul „Tabloul medicilor veterinari aleși în comitetele de secție și în comisiunile de disciplină ale colegiului medicilor veterinari”, în care la punctul „VII. Ținutul Mureș” printre membrii din comitet apărea menționat numele lui Pavel Cristea, „medic veterinar, director, inspector general, directorul hergheliei Sâmbăta de Jos, jud. Făgăraș”⁵¹.

Declanșarea celui de Al Doilea Război Mondial în Europa a captat atenția asupra evenimentelor internaționale. Nu mai sunt relatări despre activitatea desfășurată la herghelie, tot ce am aflat pentru anul 1940 fiind câteva anunțuri care se referă la licitații legate de lucrări de reparații, procurare de hrană pentru animale și transferări de medici veterinari.

„Universul” din 15 mai 1940 prezenta o analiză a activității Camerei agricole din județul Făgăraș, în articolul „Situția agricolă a jud. Făgăraș”, scris în 9 mai 1940. Autorul, „AL. M.”, considera că județul Făgăraș, „la drept vorbind, nu poate fi socotit un județ agricol și aceasta din cauza așezării sale geografice și a subsolului pietros. Aici se pot distinge trei ocupațiuni distincte ale păturii rurale și anume: agricultura, creșterea vitelor și pomicultura”. „Prin intermediul ei (Camerei agricole-n.n.), s-au cumpărat pentru comune 56 de tauri, 36 vieri, 30 berbeci de rasă, înființând un număr de 32 de stațiuni de montă cu 40 de armăsari de la herghelia Statului din Sâmbăta de Jos”⁵².

---

⁴⁶ *România-Provincie*, nr. 223/14 ianuarie 1939, p. 15.

⁴⁷ *Neamul Românesc*, nr. 10/14 ianuarie 1939 C, p. 2.

⁴⁸ *Argus*, nr. 7.789/27 martie 1939, p. 6.

⁴⁹ *România-Capitala*, nr. 426 C./6 august 1939, p. 13.

⁵⁰ *Universul*, nr. 202/4 septembrie 1939, p. 5.

⁵¹ *România-Capitala*, nr. 539 C./27 noiembrie 1939, p. 10.

⁵² *Universul*, nr. 131/15 mai 1940, p. 9.

Cu toată agitația internațională legată de război, anul 1940 pare a fi unul bun pentru investiții la herghelie. Astfel o „Publicație” comunicată cu nr. 1.026 din 5 iunie în ziarul „Universul” aducea la cunoștința celor interesați că „pentru executarea reparațiilor necesare la grajdul nr. 2 și locuința Administrației de la secția Beclean (...) se va ține licitație publică în ziua de 20 Iunie 1940, ora 10.00 a.m. în cancelaria susnumitei instituții. (...) Valoarea lucrărilor după deviz este de 558.000 lei”. Documentul este semnat de director, „inspector general zootehnic”, fără să se precizeze un nume, și de „Casier-contabil, Mih. N. Dumitrescu-Jinga”⁵³. O altă „Publicațiune”, cu nr. 1.345 din 25 iulie 1940, apărută în ziarul „Curentul” din 28 iulie 1940, vorbește despre o altă licitație care urma a fi ținută la sediul hergheliei în 10 august 1940, pentru „reparații generale, transformări și amenajări la grajdul vacilor de la secția Beclean. Valoarea lucrărilor după deviz este de 700.000 de lei”⁵⁴. De data aceasta la semnătură apare și numele directorului Andrei Goreniciu.

Aceste investiții se continuă și în cursul anului 1941. Serviciul Arhitecturii din cadrul Ministerului Agriculturii și Domeniilor comunică o „Publicațiune” semnată de „Arhitect Șef, (ss) D. Hergot și Șef de Serviciu (ss) Gabriel V. Mihoci”, prin care aduce la cunoștința celor interesați că „va ține licitație publică pentru repararea grajdurilor de vaci de la herghelia Sâmbăta de Jos, Secția Beclean, jud. Făgăraș”. Valoarea investiției era de 1.503.964 lei conform „devizului”. Ofertele urmau a fi depuse în ziua de 8 iulie 1941 „în camera nr. 11 din centrala Ministerului Agriculturii și Domeniilor (...)”⁵⁵.

Lista medicilor transferați la cerere pe anul 1941 era publicată în „Universul” din 9 iunie 1941. Sub titlul „Medici veterinari transferați”, articolul menționa că în 1 iulie 1941 „dr. Dunăreanu Nicolae, medic veterinar la Herghelia și depozitul de armăsari Sâmbăta de Jos, jud. Făgăraș, se transferă în funcțiunea de medic veterinar de laborator la Institutul Național Zootehnic”⁵⁶.

Directorul A. Goreniciu și „Casier-Contabilul Mih. N. Dumitrescu-Jinga” semnav o altă „Publicație”, cu nr. 1.161 din 21 iulie 1941, apărută în „Universul” din 27 iulie 1941, prin care se anunța că pentru aprovizionarea Hergheliei „se va ține licitație publică în ziua de 21 August 1941, ora 10,00 a.m. în cancelaria susnumitei instituții, cu sediul în Sâmbăta de Jos”. Herghelia avea nevoie de următoarele cantități de grăunțe și furaje: „Ovăz 486.000 kgr, Fân 848.000 kgr, paie 590.000 kgr, Orz 40.000 kgr, Grâu 32.000 kgr, Porumb 45.000 kg, Mazăre furajeră 23.000 kgr”⁵⁷.

Odată cu intrarea României în cel de Al Doilea Război Mondial, pentru perioada 1941-1944 am descoperit în ziarele vremii doar o singură relatare despre herghelie. Aceasta se referă la inspecția efectuată de către generalul I. Sichitiu, ministrul agriculturii, în data de „Sâmbătă 26 și Duminică 27 c., [la] herghelia Sâmbăta de Jos și Bonțida (...), precum și la institutul de piscicultură din comuna Beclean”. A fost acompaniat cu această ocazie de „d. secretar general Radulovici, dr. G. Dinulescu, directorul institutului de piscicultură și d. Ștefan Mehedințeanu, șef de cabinet”⁵⁸.

---

⁵³ *Ibidem*, nr. 158/11 iunie 1940, p. 9.

⁵⁴ *Curentul*, nr. 4.475/28 iulie 1940, p. 4.

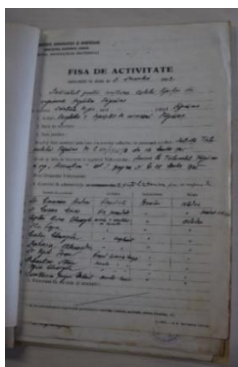
⁵⁵ *Universul-Capitala*, nr. 151/8 iunie 1941, p. 5.

⁵⁶ *Ibidem*, nr. 153/9 iunie 1941, p. 11.

⁵⁷ *Universul-Provincie*, nr. 200/27 iulie 1941, p. 3.

⁵⁸ *Universul-Capitala*, nr. 203/30 iulie 1941, p. 5.

În schimb, am descoperit câteva file la Serviciul Județean Brașov al Arhivelor Naționale, cuprinzând „Bilanțul Sindicatului pentru creșterea Calului Lipițan, Sâmbăta de Jos, Făgăraș, pe anul 1942”. De aici, aflăm numele membrilor care făceau parte din „Consiliul de administrație înființat la întocmirea fișei”. Aceștia erau: „dr. Goreniuc Andrei - Președinte, dr. Grama Moise vice-președinte” (în dreptul numelui său este menționat, la rubrica „religia”, decedat „15.IX. [1]942”), „Căpitan Bica Gheorghe, Ilie Popa, Gabor Gheorghe, Zaharia Alexandru-membri în comitetul director, Dr. Vijoli Ioan-Președinte Comisie de Cenzori, Sebastian Stan, Opriș Gheorghe-membrii în Comisia de cenzori, Dumitrescu Jinga Mihail-secretar-casier”. Toți membrii erau de naționalitate „română” și de religie „ortodoxă”.

În ce privește activitatea desfășurată în anul 1942, este menționat că „din cauza stării actuale de război prin care trecem, nu s-a putut înfăptui nimic mai de seamă în legătură cu activitatea sindicatului, cum ar fi: expoziții, alergări etc”.

Pentru următorul an, 1943, „s-a prevăzut organizarea unei expoziții de cai lipițani, în toamnă, dacă vor permite timpurile”. De la punctul „c. Deziderate și propuneri”, din documentul sus menționat, aflăm problemele cu care se confrunta această organizație: „Lipsă de personal tehnic și de birou care să se ocupe cu toate lucrările de pe teren ca să dea îndrumările necesare membrilor sindicatului”. De propuneri nici nu putea fi vorba. Acestea urmau să se facă „numai după terminarea războiului”⁵⁹.

60

⁵⁹ SJBvAN, Colecția *Serviciul zootehnic al Județului Brașov 1910-1949*, Bv-F-00265, Dosar 15 (1937, 1942, 1944), Bilanțul Sindicatului pentru Creșterea Calului Lipițan, Sâmbăta de Jos-Făgăraș pe anul 1942, p. 72-73.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 69.

Din „Situația de cassă” de la 31 decembrie 1942, rezulta un „sold în numerar de 109.411 lei”. Contul de profit și pierderi din ultima zi a anului prezenta „un total creditor de 124.452 lei, iar la debit cu totalul de 15.041, egalizându-se cu soldul din casă de 109.411 lei”. Veniturile raportate pentru această perioadă erau din încasări de cotizație, care pentru 1942 fusese fixată la 100 de lei de membru, din cotizații restante în valoare de 7.050 lei, precum și din „vânzări de animale în sumă de 5.100 lei”⁶¹.

După terminarea războiului în 1945, abia spre sfârșitul anului au început să apară câteva anunțuri legate de herghelie. Primele „două licitații” au fost publicate în „Monitorul Oficial” din 26 noiembrie 1945”. Una, cu nr. 1.668/20 noiembrie 1945 și întocmită de „Herghelia Națională Făgăraș”, aducea „la cunoștința generală că Duminică, 9 Decembrie 1945, ora 10, va avea loc la Herghelia Națională Făgăraș din comuna Sâmbăta de Jos, (...) pentru vânzarea prin bună învoială a următoarelor animale: 1 mânz de 1 an, 4 iepșoare de 2 ani, 3 iepșoare de 3 ani, 13 iepe de 4 și 5 ani, 3 iepe de 10-15 ani, toate din rasa lipițană, provenite din această herghelie și un tăuraș și două vițele Simmental”⁶². Alta, cu nr. 1.068/20 noiembrie 1945 și emisă de „Herghelia Statului «Lucina», com. Sâmbăta-de-Jos”, anunța: „Se aduce la cunoștința amatorilor că în ziua de 9 Decembrie 1945, ora 12, se va ține licitație publică pentru vânzarea de 8 cabaline, cai și iepe de rasă huțulă”⁶³. Acest anunț era publicat și în ziarul „Universul” din 29 noiembrie 1945. Documentul era semnat de „Director, Medic veterinar, dr. Traian Medvighi [și] Casier contabil C.A. Ioan”⁶⁴. Analizând cele două anunțuri ar rezulta că, în perioada 1941-1944, aici a mai luat ființă încă o herghelie. Însă, informația este greșită, căci Lucina funcționa în jud. Rădăuți.

Herghelia Națională Făgăraș repeta „Publicațiunea”, cu nr. 1.668 din 20 noiembrie 1945, legată de licitația din 9 decembrie, ora 10, în nr. 276 al „Universului”⁶⁵. Acest anunț era semnat de „Director, Medic veterinar, inspector, dr. Nicolae Lupșe, Casier contabil M. N. Dumitrescu-Jinga”. Acest lucru înseamnă că doctorul Andrei Goreniuc, unul dintre cei mai longevivi directori după anul 1918, cel care a condus atâția ani herghelia cu mult succes și realizări deosebite, cu pricepere și a transformat-o într-una din cele mai apreciate din țară a plecat de la conducerea ei. Un specialist desăvârșit, un excelent medic veterinar, foarte sufletist, cel care a făcut față cu succes luptei cu greutățile financiare și presiunile politice, prin activitatea lui excepțională a reușit să-i dea acestui loc o strălucire deosebită și să plaseze herghelia Sâmbăta de Jos pe lista celor mai importante și de interes național herghelii din țară. S-a implicat în creșterea calității rasei lipițan, a reușit să sprijine și să unească crescătorii de cai lipițan din zonă într-un sindicat. Și pentru studenții străinii sau delegații venite din țară sau din alte țări în schimb de experiență, herghelia a reprezentat un loc special. Activitatea lui a fost foarte apreciată de cei care veneau în Sâmbăta de Jos, primind numeroase laude. A fost un om deosebit, care și-a pus sufletul și inima pentru binele creșterii valorii calului lipițan, a Hergheliei Sâmbăta de Jos.

Pentru anul 1946 am descoperit doar o singură informație certă în care apar date legate de herghelie. Astfel, în ziarul „România Viitoare” (numărul 27, sub titlul

---

⁶¹ *Ibidem*, p. 68.

⁶² *Monitorul Oficial (Partea II)*, nr. 271/26 noiembrie 1945, p. 8.742.

⁶³ *Ibidem*, p. 8.742-8.743.

⁶⁴ *Universul-Capitala*, nr. 273/29 noiembrie 1945, p. 2.

⁶⁵ *Ibidem*, nr. 276/2 decembrie 1945, p. 2.

„Rasele de cai ce se cresc în hergheliile statului”, se făcea o enumerare a celor șase locații din țară, cu rasele care se creșteau în fiecare: „1. Herghelia Pădureni, județul Timiș-Torontal: rasa Nonius. 2. Herghelia Rădăuți, județul Rădăuți: rasa anglo-arabă varietatea Cidran. 3. Herghelia Mangalia, județul Constanța: rasa arabă. 4. Herghelia Bonțida, județul Cojocna: jumătate sânge englez masiv-Furioso North-Start. 5. Herghelia Lucina, județul Rădăuți: rasa Huțulă. 6. Herghelia Sâmbăta de jos, județul Făgăraș: rasa Lipițană”⁶⁶.

Ziarul „România Viitoare” din Sibiu, în numărul din 16 septembrie 1948 publică pe prima pagină articolul „La herghelia A.F.S.M. Sâmbăta de Jos-Făgăraș”, în care relatează despre modul „Cum s-au desfășurat alergările de cai lipițani.-Scopul concursului.-Participanți.-Probe.-Premii și premianți”. În prima parte se menționează că „După patru ani de muncă continuă, în condiții destul de vitregi, herghelia de cai lipițani de la Sâmbăta de Jos îmbracă haine de sărbătoare. Este ziua concursului pentru probele de calificare a produșilor născuți în herghelie, în anul 1944”. Acest lucru înseamnă că activitatea hergheliei s-a menținut și în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

În continuare, se afirmă: „Școala de dresaj, antrenamentul și proba de calificare, sunt cele mai bune mijloace de cunoaștere și dezvoltare a valorii dinamice a calului și în același timp adevărata școală practică pentru răspândirea dragostei de cal printre fiii de plugari, viitori crescători și muncitori pe ogoare”. Corespondentul ziarului povestește despre „concursul care a avut loc la 29 August pe hipodromul crescătoriei”, la care au participat „sătenii în costume naționale, de la tânăr la bătrân, în număr foarte mare” și „reprezentanții diferitelor ministere, ai Direcției și Inspectoratului A.F.S.M. și ai organizațiilor politice și administrative din Făgăraș”. Se face în continuare o frumoasă prezentare despre locuitorii Țării Făgărașului: „Făgărășenii sunt mari iubitori de cai și pricepuți crescători. Creșterea calului la ei este o tradiție și un cult, asemenea beduinului din Arabia, iar în herghelia de la Sâmbăta văd cu toții pepiniera de zeci de ani a cailor din gospodăriile lor”.

Probele concursului au constat din „călărie, dresaj și ham cu armăsarii pepinieri de montă”. Aici „s-au evidențiat la probele de călărie armăsarii Favory XXII. 933, șeful hergheliei pepiniere, și Maiestozo XIX.5.933. De foarte mare efect și foarte impresionant au fost cursele de rezistență și viteză la ham, pe distanța de 20 km cu alergare în trap continuu, evidențiindu-se echipajul condus de conducătorul Boantă Gh. Câștigătorul probei, în timpul record de 51 minute și 54 secunde”. Concluzia ce s-a tras în urma acestui concurs era următoarea: „Caii examinați după probe nu au prezentat semne de prea mare oboseală, deși au avut doar 5 luni de antrenament, terenul a fost tare, prăfos, iar timpul foarte călduros”. Iar „Învățământul final al sărbătorii de la herghelia Sâmbăta de Jos este acela că trebu[i]e să creștem și să îngrijim calul ca hergheliei Boantă, Husar (câștigătorul locului II) și ceilalți, pentru că astfel vom îmbunătăți patrimoniul nostru, al tuturor”⁶⁷. Este prima relatare despre un eveniment desfășurat după război.

Se pare că încet, încet, viața și-a reluat cursul normal în cadrul hergheliei începând cu vara anului 1948. Și că, deși a trecut printr-o perioadă grea, herghelia și-a

⁶⁶ *România Viitoare*, nr. 27(334)/1 februarie 1946, p. 2.

⁶⁷ *Ibidem*, nr. 192(1.027)/16 septembrie 1948, p. 1.

păstrat locul fruntaș, lucru dovedit și de articolul „Herghelia și depozitul de armăsari Sâmbăta de Jos-Făgăraș, este cea mai bună instituție hipică A.F.S.M”, apărut în ziarul „România Viitoare” din 9 decembrie 1948. Florescu Aldina, corespondenta ziarului, relatează că „Întreg efectivul cabalin se prezintă într-o stare de întreținere, îngrijire și sănătate excelentă, datorită medicilor veterinari și îngrijitorilor care se interesează în deaproape de buna dezvoltare și condițiunile de sănătate ale animalelor. Cazarea e făcută în grajduri curate și bine amenajate. Întrunind elementele de bună gospodărire și deosebită grijă în creșterea științifică a cailor, comisia instituită în baza rezoluției Ministeriale Nr. 2251/1948 compusă din delegații I.C.Z.P-ului, M.A-ului și Direcției Centrale A.F.S. clasifică Herghelia și Depozitul Armăsari Sâmbăta de Jos drept cea mai bună instituție hipică a Administrației Fermelor de Stat, propunând pentru premiere întreg personalul administrativ, tehnic și de execuție pentru munca depusă și rezultatele excelente obținute”⁶⁸.

Pentru munca lor deosebită muncitorii evidențiați de la Herghelia Sâmbăta de Jos au fost răsplătiți cu premii constând în „20 bilete gratuite la cinematografele din Făgăraș”. Cei care s-au evidențiat au fost „Bala Moise, șef de grajd, Aruxandrei Nicolae, Sandra D-tru și Hortopan D-tru”. Despre acest eveniment vorbește articolul intitulat „Muncitorii evidențiați ai Fermei Cislădie au primit cămăși, bocanci, pânză și altele” semnat tot de „Coresp. Al Florescu”⁶⁹.

Singura informație pentru anul 1949 constă în articolul semnat de Mioara Călin, cu titlul „Note de drum din Făgăraș”, apărut în „Scânteia” din 27 august 1949. Autoarea, plecând cu trenul din Brașov, vizita SMT Făgăraș, uzinele Ucea, Gospodăria Agricolă de Stat „Filimon Sârbu” din Sâmbăta de Jos, herghelia de lipițani și Căminul cultural din Ludișor. Despre cele constatate la herghelie se pronunța astfel: „Ajungem la Sâmbăta de Jos. A[i]ci e herghelia de lipițani-cai de rasă albă. În subsecțiunile de la Ucea de Jos și Beclean sunt iepele tinere și armăsărușii, ovinele Merinos și bovinele Siementhal. În tot județul se cresc numai vite de rasă pentru prăsilă. Dacă din punct de vedere al creșterii vitelor la această Gospodărie s-au obținut rezultate frumoase-sunt încă unele lipsuri gospodărești destul de mari. În afară de locuințele salariaților și parte din grajduri, clădirile Gospodăriei sunt neglijate. (...) Muncitorii familisti de a[i]ci întâmpină greutăți cu aprovizionarea, ei neputând lua masa la cantină, iar ca o necesitate a tuturor se ridică problema echipamentului de protecție în deosebi a cizmelor și bocancilor”⁷⁰.

Herghelia de Stat din Sâmbăta de Jos și CS Armata Făgăraș au participat „alături de alte echipe equestre din diferite centre din țară”, în 20-21 mai 1950, la „O manifestațiune sportivă pentru pace” găzduită de orașul Sibiu, care consta într-un „mare concurs hipic național popular organizat de secția ecvestră a colectivului sportiv Metalul”. Scopul evenimentului a fost „adâncirea legăturilor dintre muncitorii din uzine și ogoare, precum și pentru antrenarea lor în arta călăriei, îngrijirea și creșterea cailor”. La „probele speciale de curse și atelaje” era planificat „să participe Gospodăriile Agricole de Stat și țărani muncitori”⁷¹.

---

⁶⁸ *Ibidem*, nr. 264(1.099)/9 decembrie 1948, p. 4.

⁶⁹ *Ibidem*, nr. 265(1.100)/10 decembrie 1948, p. 4.

⁷⁰ *Scânteia*, nr. 1.513/27 august 1949, p. 5.

⁷¹ *Lupta Sibiului*, nr. 241(1.532)/20 mai 1950, p. 2.

Ziarul „Drum Nou” din 31 mai 1953 alocă pe pagina a treia un amplu articol dedicat hergheliei, sub titlul „Să se ia măsuri de lichidare a lipsurilor de la herghelia din Sâmbăta de Jos”, scris de C. Ventoniuc. Dacă parcurgi această știre, îți dai seama că aici totul s-a schimbat. Lucrurile care pe vremea când director era Goreniciu mergeau foarte bine, acum nu mai funcționau. Este adevărat că s-a schimbat și regimul politic, dar după situația prezentată parcă nimic nu mai era la locul lui. Relatarea începe cu definirea „rolului important, ce joacă hergheliile de cai în dezvoltarea parcului de cabaline, ele având sarcina de a îmbunătăți rasele de cai necesari lucrărilor de tracțiune în gospodăriile agricole de stat, în gospodăriile agricole colective în executarea muncilor agricole de către țăranii muncitori întovărășiți și cei cu gospodării mici și mijlocii”. Să nu uităm că articolul a apărut pe vremea comunismului. Apoi, autorul își etalează toate nemulțumirile sale față de tot ce a găsit acolo. Critica începe cu conducerea de aici, care „manifestă o atitudine intolerabilă față de o serie întreagă de lipsuri care se manifestă în muncă”. Acestea erau: „nețineria unei evidențe clare privind muncitorii sezonieri”; „contractele de muncă încheiate între muncitori și gospodărie sunt semnate în alb numai de către muncitori”; „munca politică de masă lasă mult de dorit”; „în cadrul hergheliei nu se respectă conducerea unică”; „nu se ține cont de propunerile venite din masă în scopul îmbunătățirii muncii”. După aceste enumerări se trage concluzia că „lipsurile existente (...) nu sunt întâmplătoare. Ele provin din faptul că în cadrul gospodăriei se mai găsesc o serie de elemente dușmănoase regimului nostru care nu fac altceva decât să saboteze în mod sistematic dezvoltarea parcului de cabaline în cadrul hergheliei”. Aceste elemente au fost identificate în persoana lui „Ganea Ghe-fost afacerist” care ocupa „postul de șef al sectorului agricol”. Apoi urmau: contabilul șef Rudolf Czec, „fost SS-ist”, casierul Carol Haufman, „fost notar”, gestionarul cantinei, care era un fost comisar de poliție. Nu a scăpat de acuzație nici Ștefan Drotlef, fost comerciant, care în perioada respectivă era „gestionar și magazioner al cantinei de la secția Șomartin”. „De lipsurile din cadrul gospodăriei se fac inovații tov. Gliga Valer, directorul hergheliei și Vasile Florea, secretarul organizației de bază, care n-au luat măsuri împotriva acestor elemente dușmănoase”. Propunerea finală este ca „pentru lichidarea lipsurilor existente în activitatea gospodăriei și pentru a stârpi din rădăcină acțiunea elementelor dușmănoase se impune a se lua urgente măsuri”⁷².

Herghelia Sâmbăta de Jos. Grajdul — Haras, Sâmbăta de Jos. Ecurie

73

⁷² *Drum Nou*, nr. 2.636/31 mai 1953, p. 3.

⁷³ Biblioteca-fond documentar a Muzeului Țării Făgărașului „Valer Literat”.

Se pare că articolul din luna mai și-a atins efectul scontat, deoarece în septembrie 1957 la conducerea hergheliei îl găsim pe noul director, doctorul Octavian Budac, așa cum reiese din articolul „Derbi în Sîmbăta de Jos”, scris de P. Aioanei și publicat în paginile ziarului „Scînteia Tineretului” din 22 septembrie 1957. Autorul relatează despre experiența trăită la Sîmbăta cu ocazia desfășurării curselor de 10 și 20 km care s-au desfășurat aici pentru „calificările cailor” pe acest an. Conform tradiției, „în fiecare an o comisie ministerială de zootehnicieni, împreună cu specialiștii locali, hotărăsc soarta fiecărui cal în parte”. Prezentarea începe cu descrierea forfotei din grajduri, în dimineața desfășurării calificărilor, unde „răsbea un zgomot neobișnuit la oră atât de matinală”, iar „animalele sforăiau tropotind în întuneric” în timp ce „grăjdarii se plimbau de la un cal la altul, mîngîindu-i pe boturile lungi, vorbindu-le continuu, cu dragoste ca unor prieteni”. „Într-unul din grajduri, D. Gălbicea, C. Croitoru, I. Bobeș, Bițu Gh. și mulți alți călăreți ascultau nerăbdători cuvintele maestrului de dresaj și antrenament, Munteanu Teodor”. Apoi scriitorul, fiind fermecat de frumusețea calului lipițan, afirma: „Caii din rasa Lipițani, din care se cresc în herghelia lor, au o frumusețe rar întîlnită. Cu toate că herghelia aceasta nu e atât de cunoscută în rîndurile multora dintre iubitorii de cai, cum ar fi Jegălia, Segarcea, Rușețu, sau altele, de unde provin așii cabalini, marii recordmani de pe hipodroamele de trap-calul de Lipițani întrunește frumusețea plină de nerv a mînzului arab, îmbinată cu eleganța plină de gingășie a distinsei iepe englezești, avînd șoldurile înalte și suple-dovedind însă o rezistență și o putere de muncă rar întîlnită, cum numai caii nemțești, greoi și butucănoși o au”. Sunt descrise emoțiile trăite de participanții și spectatorii de la aceste curse și bucuria rezultatelor obținute. Cursa de 20 de km a fost câștigată de favoritul „Glomez”, condus de „Andrei”, în „51 de minute”. Distanța a fost parcursă „într-un timp record pe teren moale și accidentat”. În continuare, directorul hergheliei vorbea despre sarcina instituției, care „este aceea de a produce cît mai mulți cai pentru stațiunile de remontă, în vederea îmbunătățirii rasei în regiunea subcarpatică”.

Concluzia finală trasă: „Este destul să treci o singură dată pe la crescătoria din comuna Sîmbăta de Jos, din regiunea Stalin, pentru a te convinge pe deplin că întreg colectivul de crescători își îndeplinește cu cinste această sarcină care nu e deloc ușoară”⁷⁴.

---

⁷⁴ *Scînteia tineretului*, nr. 2.604/22 septembrie 1957, p. 4.